

پایه: دوم ابتدایی

دبستان دخترانه حضرت جوادالائمه (ع)

مدیر: جواهر مکی زاده

سال تحصیلی ۹۵-۹۴

اهمیت و چرایی موضوع:

این روزها وقتی روزنامه‌ها را ورق بزنیم، اخبار را دنبال کنیم، یکی از موضوعات یا بهتراست بگوییم معضلاتی که با تیتراژ درشت می‌بینیم، بالا رفتن آمار طلاق در جامعه است. متأسفانه شواهد گویای افزایش اختلافات خانوادگی در بین والدین دانش‌آموزان است. در به وجود آمدن این مشکلات، عوامل متعددی دخالت دارد. یکی از عوامل زمینه‌ساز، فقدان ارتباط مناسب بین افراد جامعه می‌باشد. این زنگ هشدار است که برای همه نهادهای جامعه به صدا درآمده و به ما اعلام می‌دارد، سلامت روانی جامعه به خطر افتاده و همه باید نقش خود را در این معضل بررسی نمایند.

مدرسه یکی از نهادهایی است که باید به صورت جدی تری این موضوع را پی‌گیری کند، زیرا اولین متولی شکل‌گیری فرهنگ زندگی اجتماعی کودکان است. باتوجه به شرایط زندگی امروزی، کودک تا قبل از اینکه وارد مدرسه شود، به صورت تک‌فرزند در خانواده رشد می‌کند و به شیوه فرزندسالاری تربیت می‌شود. پدر و مادر، کودک را در مرکز زندگی قرار داده و تمام خواسته‌های منطقی و غیرمنطقی او را برآورده می‌کنند، بدون توجه به این مسأله که این شیوه چه تاثیری می‌تواند در آینده فرزندشان داشته باشد. با این توصیف، کودک با درکی اندک از شیوه زندگی اجتماعی به مدرسه وارد و با شیوه‌ای از زندگی روبه‌رو می‌شود که با آن آشنایی ندارد؛ دیگر در مرکز این زندگی نیست، بلکه یکی از اعضای آن است. از این پس باید ارتباط خود را با دیگر

اعضا (همسالانش) شکل دهد، در حالی که آموزشی در این رابطه دریافت نکرده است. بنابراین دچار مشکل می‌شود. این مشکل به صورت شکایت‌هایی از سوی همسالان به‌ویژه بغل‌دستی‌ها به وجود آمده و به سمت معلم سرآزیر می‌شود. اینکه معلم چه برخوردی با این شکایت‌ها (عدم ارتباط مناسب بین افراد، عدم سازش با یکدیگر و عدم پذیرش تفاوت‌ها و نهایتاً شکل‌گیری جدایی‌ها) داشته باشد، می‌تواند زمینه‌ساز و یا راه‌کاری برای معضل امروز جامعه ما باشد.

هم‌اندیشی و ارائه راه‌کار:

معمولاً اولین پیشنهاد برای رفع مشکل عدم سازگاری دو دانش‌آموز که از طرف خود آن‌ها، والدین و حتی دیگران مطرح می‌شود، این است که «جدا کردن آن‌ها لازم است.» اما این شیوه به شکل‌گیری ارتباط موثر و سازگاری مناسب کمکی نمی‌کند، بلکه بیشتر، پاک‌کردن صورت مسئله است.

بنابراین راه‌حلی پیدا کردیم که نقش همه را در انتخاب بغل‌دستی حذف کرده و کنارهم نشستن را با هدف خاموش‌شدن مقاومت دانش‌آموزان ناسازگار، در دوره محدودی به صورت یک قانون در آوردیم. برای هیجان بچه‌ها این کار با قرعه‌کشی انجام شد.

مرحله اول:

کنار هم قرار گرفتن دانش آموزان به صورت تصادفی با روش قرعه کشی در مدت زمان محدود ۲ یا ۳ هفته

مرحله دوم:

کمک به حل مشکلات بین دانش آموزان با استفاده از فراهم کردن زمینه‌هایی برای ارتباط بهتر دانش آموزان در زمان‌های مختلف

در این مرحله از دانش آموزان خواسته شد اگر اختلافی بین بغل‌دستی‌ها پیش آمد، از هرگونه دخالت و جانب‌داری درباره هر کدام از طرفین، خودداری کنند و به‌عنوان نفر سوم وارد ماجرا نشوند. سپس در صورت مراجعه طرفین اختلاف به معلم، در وهله اول از آن‌ها می‌خواستیم با گفت‌وگو مشکل خود را حل کنند. در صورتی که آن‌ها در این گفت‌وگو موفق نبودند، دانش آموز شاکی می‌بایست در حضور معلم حرف‌های خود را به دوستش بگوید و دیگری پاسخ‌گو باشد. بعد از روشن شدن موضوع، معلم از دو دانش آموز می‌خواست خودشان راه‌حلی برای رفع مشکل، پیشنهاد دهند. اگر راه‌حل هر یک قابل اجرا بود، معلم آن را تایید می‌کرد و در صورت نیاز، تذکرات و توضیحات لازم را به هر دو دانش آموز می‌داد.

کسانی که در انتخاب بغل‌دستی‌ها دخالت دارند، والدین، دانش آموز و معلم هستند. در این طرح سعی کردیم با توجیه والدین درباره چرایی انجام این برنامه، نقش آن‌ها را در این کار حذف کنیم. نقش دانش آموز و معلم را هم با انتخاب تصادفی بغل‌دستی‌ها به صورت قرعه‌کشی حذف کردیم. برای قرعه‌کشی کارت‌هایی به صورت جفت تهیه شد که روی هر کدام از آن‌ها شماره‌هایی نوشته شده بود. یعنی ما دو کارت عدد ۱، دو کارت عدد ۲ و... داشتیم. معلم کارت‌ها را بین دانش آموزان پخش کرد. دانش آموزان پس از اتمام کار، کارت‌ها را برگرداندند و شماره‌های خود را دیدند. معلم نیز از یک گوشه کلاس شماره‌ها را می‌خواند و هر دو دانش آموز با شماره کارت یکسان در کنار هم قرار گرفتند. این کار تا جابه‌جایی همه دانش آموزان در کلاس ادامه پیدا کرد.

در شروع دوره هم‌نشینی، معلم از دانش آموزان خواست، به رفتارهای خوب دوستشان توجه کنند و خاطره‌های خوبی که از او دارند را به ذهن بسپارند تا در پایان دوره بتوانند از خوبی‌ها و خاطره‌های جالبی که از بغل‌دستی خود دارند، صحبت کنند. دوره این هم‌نشینی‌ها حدود دو الی سه هفته طول کشید.

این طرح در کلاس‌های دیگر هم به همین شیوه انجام شد.

محاسن:

- رواج دوستی و مهربانی در کلاس.
- ایجاد تنوع در چیدمان کلاسی.
- تقویت قانون‌پذیری دانش آموزان.

بدین ترتیب معلم به شیوه‌های مختلف طریقه درست حرف زدن با یک‌دیگر، مودبانه درخواست کردن، مودبانه انتقاد کردن، توجه و احترام به خواسته‌های دیگران را به دانش آموزان آموزش می‌داد. گاهی برای این کار لازم بود، مشکل دو دانش آموز با اجازه خودشان در کلاس مطرح شود و به صورت بارش فکری راه‌حلی برای آن پیدا شود. بدین ترتیب در طول دوره هم‌نشینی، معلم تلاش کرد، با فراهم کردن موقعیت‌های مختلف در کلاس، خاطره‌های خوبی از این دوستی‌ها برای دانش آموزان بسازد. مثلاً، همیاری بغل‌دستی‌ها در نوشتن املا، همیاری در آموزش صفحه‌ای از قرآن در نقش معلم به دانش آموزان دیگر، همیاری برای ساختن وسیله بازی در زمان‌هایی که به آن‌ها اجازه داده می‌شد و... در پایان هر دوره معلم از بغل‌دستی‌ها خواست، در مورد رفتارهای خوب دوستشان برای کلاس حرف بزنند. این روش، علاوه بر تشویق آن دانش آموز، یادگیری یک رفتار خوب را به دنبال داشت.

نکته قابل توجه این‌که در حین اجرای قرعه‌کشی، به‌ویژه در دوره‌های اول هم‌نشینی، چون بچه‌ها هنوز طعم خوش دوستی‌های جدید را نچشیده بودند، اصرار داشتند در کنار دوستان قدیمی خود بنشینند. برای همین، ممکن بود سعی در جابه‌جایی کارت‌های خود داشته باشند که با نظارت کامل معلم این امکان از آن‌ها گرفته شد، زیرا ما از کنار هم

کنار هم نشستن دانش آموزان به‌طور تصادفی با استفاده از قرعه‌کشی

نتیجه‌گیری:

با نظرخواهی از والدین مشخص شد، آن‌ها از نتیجه این طرح رضایت داشتند. همچنین همکارانی که این طرح را در کلاس‌های خود اجرا کردند، بازخورد مثبتی از آن گرفتند. به منظور تثبیت دوستی‌های شکل گرفته در این سال، از دانش‌آموزان خواسته شد نظرات خود را درباره بغل‌دستی‌هایی که در طول سال داشتند، بنویسند. نظرات آن‌ها در مورد هر دانش‌آموز، پس از جمع‌آوری به صورت یک کارت پستال همراه با عکس دسته‌جمعی و نامه معلم، به تک‌تک دانش‌آموزان هدیه شد.

قرار دادن افراد جدید هدفی را دنبال می‌کردیم. اگر در قرعه‌کشی پیاپی، دو دانش‌آموز کنار هم قرار می‌گرفتند، بین بغل‌دستی‌های تکراری، قرعه‌کشی را تکرار می‌کردیم. در صورتی که در مرحله قرعه‌کشی دانش‌آموزی غایب بود، معلم کارت او را می‌خواند و در همان جلسه، جایش در کلاس مشخص می‌شد. در صورتی که تعداد دانش‌آموزان کلاس فرد بودند، کارت‌ها را به تعداد زوج تهیه می‌کردیم. کسی که تک می‌افتاد، تنها روی نیمکت یا روی صندلی جدا می‌نشست. البته می‌توان به راه‌های دیگری هم فکر کرد.

محاسن:

- ارائه الگوهای ارتباطی مناسب از طریق بازگو کردن محاسن بغل‌دستی‌ها.
- فراگیری راه‌های ارتباطی موثر و چگونگی رفع مشکلات بین بغل‌دستی‌ها با گفت‌وگو.
- کاهش درگیری و شکایت از یکدیگر.
- بالا رفتن اعتماد به نفس دانش‌آموزانی که معمولاً در کلاس محبوب نیستند.
- ایجاد زمینه‌های مثبت‌اندیشی در دانش‌آموزان.
- وجود جوی آرام در کلاس.
- اثرگذاری این روش به اندازه‌ای بود که دانش‌آموزان برای رسیدن روز قرعه‌کشی و تعیین بغل‌دستی‌های جدید، بسیار مشتاق بودند. آن‌ها در پایان سال جمله‌هایی را برای بغل‌دستی خود نوشتند.

در نقاشی به من کمک می‌کرد.

مهربان بود.

دختر حرف گوش کنی است.

وقتی من چیزهایی را نمی‌آوردم

به من قرض می‌داد.

هیچ وقت بدگویی نمی‌کرد.

در قرآن به من کمک می‌کرد.

بغل‌دستی‌ها در حال کمک به یکدیگر

نمونه‌هایی از جمله‌های نوشته شده بغل‌دستی‌ها برای هم